

Маравська К. І. провідний фахівець інституту післядипломної освіти, Харківський національний університет внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0002-7103-4350>

Ларіонов С. О. кандидат психологічних наук, доцент, начальник кафедри психології та педагогіки, Національна академія Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0002-3027-8535>

ТИПОЛОГІЯ ПРОФЕСІЙНО-НОРМАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

У статті обґрунтовано актуальність теми дослідження, представлено результати емпіричного дослідження особливостей професійно-нормативної поведінки майбутніх офіцерів Національної поліції України, проведеного в Харківському національному університеті внутрішніх справ. Представлено і змістовно описано типологію професійно-нормативної поведінки майбутніх офіцерів Національної поліції України. Надано психологічну характеристику курсантів з різними типами професійно-нормативної поведінки.

Ключові слова: курсант; професійні переконання; професійно-моральна сфера; професійна відповідальність; професійно-нормативна поведінка; заклад вищої освіти МВС України.

Вступ. Сучасні умови розвитку українського суспільства, шлях України до євроінтеграції, зумовлюють необхідність подальшого удосконалення протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Створення Національної поліції України (далі – НПУ) слід вважати одним із перших кроків, що відповідали запитам суспільства на якісні перетворення правоохоронних органів після подій Революції Гідності. Однак довіра населення до новоствореної поліції впродовж 2016-2017 років зменшилась з 60% до 40% [3], причинами цього серед інших стала низка кричущих випадків непрофесійної поведінки поліцейських, розтиражованих у ЗМІ (наприклад, понад 500 ДТП, що сталися за участю патрульних у 2016 році [8]). Оцінка діяльності НПУ за 2018 рік показала, що респонденти одними з основних недоліків у роботі поліції вважають: непрофесіоналізм – 39,3 %; корупцію (здирицтво, хабарництво) – 36,8 %; бездіяльність – 34,2 %; небажання захищати «просту» людину – 30,9 %; грубість, черствість – 8,8 %; низький рівень культури особового складу – 8,3 % [2]. За результатами вимірювання рівня довіри до поліції, станом на червень 2020 року більшість опитаних (63 %) не довіряють поліції, 61 % низько оцінюють її роботу та 58 % не бачать прогресу в її реформуванні. Основними причинами втрати довіри є брак ефективних кадрів, відсутність реальних змін на місцях, неефективна діяльність та

конфлікти правоохоронних органів [7].

Враховуючи вищезазначене, нагальним є проблема розвитку професійно-нормативної поведінки працівників поліції, починаючи від самого початку їхнього професійного становлення – навчання в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання Міністерства внутрішніх справ України (далі – ЗВО МВС України). Специфічне освітнє середовище в ЗВО МВС України традиційно передбачає максимальну наближеність до умов поліцейської діяльності, елементи військової служби, що в цілому дозволяє очікувати розвитку не тільки професійної, а й особистісної компетентності та готовності до виконання професійних обов'язків одразу після закінчення навчання.

Метою і завданням статті є емпірично верифікувати типологію професійно-нормативної поведінки майбутніх офіцерів Національної поліції України.

Теоретичне підґрунтя. Поняття «професійно-нормативна поведінка офіцера Національної поліції України» є достатньо містким і багатогранним. Низка вчених, зокрема М. І. Ануфрієв, Л. М. Балабанова, О. М. Бандурка, В. І. Барко, І. В. Воробйова, С. О. Гарькавець, В. В. Доценко, О. О. Євдокімова, І. В. Жданова, О. В. Землянська, І. В. Клименко, С. О. Ларіонов, В. О. Лефтеров, Н. Е. Мілорадова, В. І. Осьодло, І. М. Охріменко, Г. В. Попова, О. В. Петленко, О. В. Тімченко, А. А. Токман, В. О. Тюріна, О. І. Федоренко, А. І.

Питання психології

Черкашин, О. М. Цільмак, Д. В. Швець та ін. досліджували проблеми нормативності поведінки працівників правоохоронних органів в контексті професійного і особистісного розвитку фахівців, їх освіти і професійної підготовки до правоохоронної діяльності, психологічного забезпечення в системі МВС України. Воднораз професійно-нормативна поведінка майбутнього офіцера Національної поліції України дотепер не ставала самостійним предметом досліджень.

Методи дослідження. Емпіричне дослідження особливостей професійно-нормативної поведінки майбутніх офіцерів НПУ здійснювалося впродовж 2016-2020 рр. Емпіричною базою дослідження став Харківський національний університет внутрішніх справ. Вибірку склали курсанти (юнаки та дівчата) усіх років навчання факультету № 3, що здійснює підготовку фахівців для підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України. Обсяг вибірки – 324 особи віком 17-22 років, з них 210 юнаків та 114 дівчат.

У ході емпіричного дослідження розроблено контрольний перелік, який включає 27 вимог до професійно-нормативної поведінки курсантів ЗВО МВС України, визначених відомчими нормативними документами та внутрішніми положеннями ЗВО. Зазначений перелік був оцінений досліджуваними за критеріями нормативності поведінки: когнітивним (ступінь розуміння вимоги), емоційно-

ціннісним (згода з вимогою, її прийняття), поведінковим (виконання вимоги). Оцінювання відбувалось за 5-ти бальною шкалою.

В результаті отримано матриці даних, які дозволили визначити рівень сформованості професійно-нормативної поведінки досліджуваних (високий, середній, низький). В подальшому здійснено ієрархічний кластерний аналіз даних, що дозволило виявити групи (типи) досліджуваних.

Для змістовного наповнення типів професійно-нормативної поведінки використано комплекс психодіагностичних методик: «Особистісний опитувальник морально-правової надійності особистості» (Є. Ю. Стрижов) [4, 287–295]; опитувальник «Моральний профіль особистості» (А. А. Токман) [6, 105]; опитувальник діагностики рівня морально-етичної відповідальності особистості – ДУМЕОЛП (І. Г. Тимошук) [5, 484–498]; опитувальник «Шкали» (Т. М. Малкова) [1, 83, 365].

Результати і обговорення.

Результати в результаті застосування різних методів ієрархічної кластеризації одержано від 5 до 12 кластерів, найбільш прийнятні результати з точки зору рівномірності розподілу досліджуваних дає метод Уорда (8 кластерів). Змістове наповнення цих кластерів виглядає наступним чином (таблиця 1).

Таблиця 1.

Особливості показників нормативності професійної поведінки курсантів за критеріями

Зміст критерію	№ кластера								р
	1	2	3	4	5	6	7	8	
Розуміння вимог	4,91	4,50	3,79	4,57	4,84	3,21	4,58	4,21	0,05*
Згода з вимогами	4,94	4,13	3,58	4,29	4,63	2,88	4,36	3,97	0,05*
Виконання вимог	4,92	4,14	3,67	4,33	4,60	3,53	3,77	4,30	0,79
Оцінка важливості вимог	4,96	3,85	3,51	4,10	4,57	2,63	2,00	4,19	0,99

Характеристики кластерів за значень критеріїв професійно-нормативної поведінки наведена в таблиці 2. Вона отримана з урахуванням діапазонів середніх (М ± м).

Таблиця 2.

Характеристика кластерів за критеріями професійно-нормативної поведінки курсантів

Зміст критерію	№ кластера								р
	1	2	3	4	5	6	7	8	
Розуміння вимог	+	0	-	0	+	-	0	-	0,05*
Згода з вимогами	+	0	-	0	+	-	0	-	0,05*
Виконання вимог	+	0	-	0	+	-	-	0	0,79
Оцінка важливості вимог	+	-	-	0	+	-	-	0	0,99

В подальшому ході дослідження було вивчено психологічні особливості курсантів з різним типом професійно-нормативної поведінки. Внаслідок того, що кластери 6, 7, 8 складаються з незначної кількості досліджуваних (таблиця 2), вивчалися тільки кластери 1-5.

На підставі отриманих даних кластери умовно розподілені за 5 типами професійно-нормативної поведінки курсантів: *оптимальний тип* включає в себе 1-й кластер, *оптимальний тип з високим рівнем врахування моральних норм в своїй поведінці* включає в себе 5-й кластер; *задовільний тип* включає в себе 2-й кластер, *нейтральний тип* включає в себе 4-й кластер, *незадовільний тип* включає в себе 3-й кластер.

Для характеристики отриманих типів професійно-нормативної поведінки курсантів на підставі проведеного емпіричного дослідження визначено психологічні особливості курсантів ЗВО МВС України з різними типами професійно-нормативної поведінки.

Тип 1. Оптимальний тип професійно-нормативної поведінки майбутніх офіцерів НПУ.

Для цього типу характерні позитивні значення за критеріями розуміння, згоди, виконання та важливості тих вимог, що висуваються до курсантів під час навчання у ЗВО МВС України.

У курсантів з цим типом професійно-нормативної поведінки на оптимальному рівні сформований такий показник морально-правової надійності особистості курсантів як «Ставлення до чесності, грошей, обману та шахрайству». На достатньому рівні сформовані традиційні моральні цінності; вони визнають свою відповідальність перед моральними нормами; розуміють необхідність їх дотримання; враховують моральні норми в своїй поведінці. Крім того, курсанти проявляють стійкість до негативних норм поведінки, мають виражені моральні особливості вирішення економічних проблем та ставлення до себе і до праці.

Достатньо розвинуті моральні якості курсантів за категорією ставлення до Батьківщини. Недостатньо розвинуті моральні якості курсантів за категоріями відношення до суспільства, ставлення до службової діяльності, відношення до інших і

до себе, а також вимірювання рівня моральної свідомості, стійкості моральних переконань. Загальний рівень моральних особистісних якостей, що визначає модель моральної спрямованості та моральний профіль особистості курсанта залишається на достатньому (середньому) рівні.

Недостатньо вираженими є показники рефлексії на морально-етичні ситуації; екзистенціального аспекту відповідальності та морально-етичних цінностей. Проте на достатньому рівні розвинуті інтуїція в морально-етичній сфері та альтруїстичні емоції. Загальний рівень морально-етичної відповідальності залишається на достатньому рівні.

У курсантів з цим типом професійно-нормативної поведінки стосовно уявлень про особливості професійної діяльності працівників поліції:

- добре вираженими є уявлення про: можливість розширення соціальних зв'язків; можливість безкоштовно (або на пільгових умовах) отримати вищу освіту; задовільний розмір заробітної плати; можливість розширення життєвого досвіду; можливість співпрацювати зі справжніми професіоналами, в яких можна навчитися; ранній вихід на пенсію; негативний вплив службової діяльності на взаєностосунки в сім'ї; наявність певних соціальних пільг та переваг (гарантоване працевлаштування; можливість вирішення певних питань завдяки статусу працівника поліції тощо); значні навантаження як фізичного, так і психологічного характеру; наявність «перевертнів» у погонах; корумпованість керівництва; широкі можливості спілкування з різними людьми; моральне задоволення від усвідомлення своєї потрібності суспільству, державі, людям;

- слабо вираженими є уявлення про: погане ставлення до співробітників жіночої статі; неврегульованість законодавства (прогалини та ін.); пияцтво (зловживання алкогольними напоями); заполітизованість поліції; можливість отримання незапланованого посадою прибутку; погані взаємини з органами влади, із прокуратурою; наявність вільного часу; конфліктний характер службової діяльності; можливість самореалізації, самоствердження;

- ледве вираженими є уявлення про позитивні емоції, пов'язані з виконанням службових обов'язків.

Тип 2. Оптимальний тип професійно-нормативної поведінки майбутніх офіцерів НПУ з високим рівнем врахування моральних норм в своїй поведінці.

Для цього типу також характерні позитивні значення за критеріями розуміння, згоди, виконання та важливості тих вимог, що висуваються до курсантів під час навчання у ЗВО МВС України. Проте цей тип відрізняється від оптимального тим, що у курсантів на високому (оптимальному) рівні сформований такий показник морально-правової надійності як «Врахування моральних норм в своїй поведінці». Тобто вони не тільки знають про існуючі норми та цінності, розуміють необхідність їх дотримання, але й постійно враховують їх в своїй поведінці.

У курсантів з цим типом професійно-нормативної поведінки також на оптимальному рівні сформований показник морально-правової надійності особистості курсантів – «Ставлення до чесності, грошей, обману та шахрайству». На достатньому рівні сформовані традиційні моральні цінності; вони визнають свою відповідальність перед моральними нормами; розуміють необхідність їх дотримання. Крім того, курсанти проявляють стійкість до негативних норм поведінки, мають виражені моральні особливості вирішення економічних проблем та ставлення до себе і до праці.

Достатньо розвинуті моральні якості курсантів за категорією ставлення до Батьківщини. Недостатньо розвинуті моральні якості курсантів за категоріями відношення до суспільства, ставлення до службової діяльності, відношення до інших і до себе, а також вимірювання рівня моральної свідомості, стійкості моральних переконань. Загальний рівень моральних особистісних якостей, що визначає модель моральної спрямованості та моральний профіль особистості курсанта сформований на достатньому (середньому) рівні.

Недостатньо вираженими є показники рефлексії на морально-етичні ситуації; екзистенціального аспекту відповідальності та морально-етичних цінностей. Проте на достатньому рівні розвинуті інтуїція в морально-етичній сфері та альтруїстичні емоції. Загальний рівень морально-етичної відповідальності сформований на достатньому рівні.

У курсантів з цим типом професійно-нормативної поведінки стосовно уявлень про особливості професійної діяльності працівників поліції:

- добре вираженими є уявлення про: негативне ставлення населення до поліції; можливість розширення соціальних зв'язків; можливість розширення життєвого досвіду; погана організація праці (ненормований робочий день; великий рівень формалізму; невизначеність функціональних обов'язків); значні навантаження як фізичного, так і психологічного характеру; широкі можливості спілкування з різними людьми; недостатність фінансово-технічного забезпечення службової діяльності;

- слабо вираженими є уявлення про: нечесність, непорядність працівників поліції; психологічний дискомфорт через носіння однострою поліцейських; погане ставлення до співробітників жіночої статі; пияцтво (зловживання алкогольними напоями); заполітизованість поліції; погані взаємини з органами влади, із прокуратурою; позитивні емоції, пов'язані з виконанням службових обов'язків; порушення чинного законодавства під час виконання службових обов'язків; компетентність керівництва;

- ледве вираженими є уявлення про наявність вільного часу.

Тип 3. Задовільний тип професійно-нормативної поведінки майбутніх офіцерів НПУ.

Для цього типу характерні нейтральні значення за критеріями розуміння, згоди, виконання, проте негативні значення важливості тих вимог, що висуваються до курсантів під час навчання у ЗВО МВС України.

У курсантів з цим типом професійно-нормативної поведінки на оптимальному (високому) рівні сформовані такі показники морально-правової надійності особистості курсантів як традиційні моральні цінності та ставлення до чесності, грошей, обману та шахрайству. На достатньому рівні сформовані такі показники морально-правової надійності особистості курсантів: вони визнають свою відповідальність перед моральними нормами; розуміють необхідність їх дотримання; враховують моральні норми в своїй поведінці; проявляють стійкість до негативних норм поведінки, мають виражені моральні

особливості вирішення економічних проблем та ставлення до себе і до праці.

Достатньо розвинуті моральні якості курсантів за категорією ставлення до Батьківщини. Недостатньо розвинуті моральні якості курсантів за категоріями відношення до суспільства, ставлення до службової діяльності, відношення до інших і до себе, а також вимірювання рівня моральної свідомості, стійкості моральних переконань. Загальний рівень моральних особистісних якостей, що визначає модель моральної спрямованості та моральний профіль особистості курсанта сформований на достатньому (середньому) рівні.

Недостатньо вираженими є показники рефлексії на морально-етичні ситуації та морально-етичних цінностей. Проте на достатньому рівні розвинуті інтуїція в морально-етичній сфері екзистенціальний аспект відповідальності та альтруїстичні емоції. Загальний рівень морально-етичної відповідальності сформований на достатньому рівні.

У курсантів з цим типом професійно-нормативної поведінки стосовно уявлень про особливості професійної діяльності працівників поліції:

- добре вираженими є уявлення про: погану організацію праці (ненормований робочий день; великий рівень формалізму; невизначеність функціональних обов'язків); ранній вихід на пенсію; негативний вплив службової діяльності на взаєностосунки в сім'ї; недоліки в керівництві (деспотизм керівників, відсутність належної оцінки праці підлеглих, необґрунтованість стягнень); значні навантаження як фізичного, так і психологічного характеру; широкі можливості спілкування з різними людьми; недостатність фінансово-технічного забезпечення службової діяльності; негативне ставлення населення до поліції;

- слабо вираженими є уявлення про: нечесність, непорядність працівників поліції; упевненість працівника поліції у майбутньому; задовільний розмір заробітної плати; погане ставлення до співробітників жіночої статі; заполітизованість поліції; можливість співпрацювати зі справжніми професіоналами, в яких можна навчитися; погані взаємини з органами влади, із прокуратурою; позитивні емоції, пов'язані з виконанням службових обов'язків;

порушення чинного законодавства під час виконання службових обов'язків; міцні дружні стосунки з колегами по роботі; компетентність керівництва;

- не виражена особливість про наявність вільного часу.

Тип 4. Нейтральний тип професійно-нормативної поведінки майбутніх офіцерів НПУ.

Для цього типу характерні нейтральні значення за критеріями розуміння, згоди, виконання та важливості тих вимог, що висувуються до курсантів під час навчання у ЗВО МВС України.

У курсантів на достатньому рівні сформовані такі показники морально-правової надійності особистості курсантів як традиційні моральні цінності; вони визнають свою відповідальність перед моральними нормами; розуміють необхідність їх дотримання; враховують моральні норми в своїй поведінці; проявляють стійкість до негативних норм поведінки, ставлення до чесності, грошей, обману та шахрайству; мають виражені моральні особливості вирішення економічних проблем та ставлення до себе і до праці.

Достатньо розвинуті моральні якості курсантів за категорією ставлення до Батьківщини, проте значення за цією категорією є найнижчим по цій шкалі порівняно з курсантами з іншими типами професійно-нормативної поведінки. Недостатньо розвинуті моральні якості курсантів за категоріями відношення до суспільства, ставлення до службової діяльності, відношення до інших і до себе, а також вимірювання рівня моральної свідомості, стійкості моральних переконань. Загальний рівень моральних особистісних якостей, що визначає модель моральної спрямованості та моральний профіль особистості курсанта сформований на достатньому (середньому) рівні.

Недостатньо вираженими є показники рефлексії на морально-етичні ситуації, екзистенціального аспекту відповідальності та морально-етичних цінностей. Проте на достатньому рівні розвинуті інтуїція в морально-етичній сфері та альтруїстичні емоції. Загальний рівень морально-етичної відповідальності сформований на достатньому рівні.

У курсантів з цим типом професійно-

нормативної поведінки стосовно уявлень про особливості професійної діяльності працівників поліції:

- добре вираженими є уявлення про: можливість розширення соціальних зв'язків; неврегульованість законодавства (прогалини і таке інше); погана організація праці (ненормований робочий день; великий рівень формалізму; невизначеність функціональних обов'язків); негативний вплив службової діяльності на взаємостосунки в сім'ї; недоліки в керівництві (деспотизм керівників, відсутність належної оцінки праці підлеглих, необґрунтованість стягнень); значні навантаження як фізичного, так і психологічного характеру; корумпованість керівництва;

- слабо вираженими є уявлення про: упевненість працівника поліції у майбутньому; психологічний дискомфорт через носіння однострою поліцейських; задовільний розмір заробітної плати; погане ставлення до співробітників жіночої статі; можливість співпрацювати зі справжніми професіоналами, в яких можна навчитися; позитивні емоції, пов'язані з виконанням службових обов'язків; любов до своєї праці; можливість самореалізації; компетентність керівництва;

- ледве вираженими є уявлення про наявність вільного часу.

Тип 5. Незадовільний тип професійно-нормативної поведінки майбутніх офіцерів НПУ.

Для цього типу характерні негативні значення за критеріями розуміння, згоди, виконання та важливості тих вимог, що висуваються до курсантів під час навчання у ЗВО МВС України.

У курсантів на високому рівні сформований такий показник морально-правової надійності особистості курсантів як традиційні моральні цінності. На достатньому рівні сформовані такі показники морально-правової надійності: визнання своєї відповідальності перед моральними нормами; розуміння необхідності їх дотримання; врахування моральних норм в своїй поведінці; стійкість до негативних норм поведінки, ставлення до чесності, грошей, обману та шахрайству; моральні особливості вирішення економічних проблем та ставлення до себе і

до праці. Проте хоча показник за шкалою «стійкість до негативних норм поведінки» сформований на достатньому рівні, він є найнижчим по цій шкалі порівняно з курсантами з іншими типами професійно-нормативної поведінки.

Достатньо розвинуті моральні якості курсантів за категорією ставлення до Батьківщини. Порівняно з курсантами з іншими типами професійно-нормативної поведінки за показниками по шкалі відношення до суспільства у курсантів п'ятого типу цей показник є найбільш вираженим і наближається до достатнього рівня. Недостатньо розвинуті моральні якості курсантів за категоріями ставлення до службової діяльності, відношення до інших і до себе, а також вимірювання рівня моральної свідомості, стійкості моральних переконань. Загальний рівень моральних особистісних якостей, що визначає модель моральної спрямованості та моральний профіль особистості курсанта хоч і залишається на достатньому (середньому) рівні, але його показник є найменшим порівняно з курсантами з іншими типами професійно-нормативної поведінки.

Недостатньо вираженими є показники екзистенціального аспекту відповідальності та альтруїстичних емоцій. Проте на достатньому (середньому) рівні розвинуті рефлексія на морально-етичні ситуації, інтуїція в морально-етичній сфері, морально-етичні цінності. Загальний рівень морально-етичної відповідальності залишається на достатньому рівні.

У курсантів з цим типом професійно-нормативної поведінки стосовно уявлень про особливості професійної діяльності працівників поліції:

- добре вираженими є уявлення про: можливість розширення життєвого досвіду; неврегульованість законодавства (прогалини і таке інше); негативний вплив службової діяльності на взаємостосунки в сім'ї; погані взаємини з органами влади, із прокуратурою; корумпованість керівництва; наявність вільного часу; конфліктний характер службової діяльності; загроза професійної деформації; недостатність фінансово-технічного забезпечення службової діяльності; можливість самореалізації, самоствердження;

- слабо вираженими є уявлення про: нечесність, непорядність працівників

Питання психології

поліції; упевненість працівника поліції у майбутньому; можливість безкоштовно (або на пільгових умовах) отримати вищу освіту; заполітизованість поліції; можливість отримання незапланованого посадою прибутку; можливість співпрацювати зі справжніми професіоналами, в яких можна навчитися; значні навантаження як фізичного, так і психологічного характеру; наявність владних повноважень; порушення чинного законодавства під час виконання службових обов'язків; компетентність керівництва; необхідність дотримання службової ієрархії;

- ледве вираженим є уявлення про наявність належних професійних знань,

вмінь, навичок.

Висновки. В ході проведеного дослідження вперше емпірично верифіковано типологію професійно-нормативної поведінки майбутніх офіцерів Національної поліції України; детально описано типологію професійно-нормативної поведінки майбутніх офіцерів Національної поліції України та надано психологічну характеристику курсантів з різними типами професійно-нормативної поведінки, що, безумовно, являє собою інтерес для подальших наукових досліджень у сфері вивчення особливостей нормативності поведінки курсантів ЗВО МВС України.

Список використаних джерел

1. Малкова Т. М. Професійне становлення особистості (на прикладі вищих навчальних закладів системи Міністерства внутрішніх справ України) : монографія. Київ, 2012. 394 с.
2. Результати оцінки діяльності Національної поліції України за допомогою опитування громадської думки (Національний звіт за 2018 рік). URL: <http://khpg.org/files/doc/1552290402.pdf> (дата звернення 07.12.2019)
3. Рівень довіри українців до патрульної поліції / ТСН : сайт. URL: <https://tsn.ua/politika/riven-doviri-do-patruлноyi-politsiyi-vpav-na-20-avakov-887523.html> (дата звернення 08.12.2017)
4. Стрижов Е. Ю. Методологические проблемы менталитета как личностной основы нравственной надежности личности. Вестник ТГУ. Гуманитарные науки. Психология. 2007. Вып. 7 (51). С. 287–295.
5. Тимошук И. Г. Семантика понятия ответственность в дискурсах по психоанализу и клиент-центрированной психотерапии. Актуальные проблемы практической психологии. Сборник научных работ. Часть 2. Херсон : ПП Вишемирский В. С. 2009. С. 484–498.
6. Токман А. А. Педагогические основы формирования моральных качеств курсантов высших учебных заведений МВС Украины : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Київ, 2011. 329 с.
7. Хобта С. Сприйняття поліції та оцінка її роботи. URL: <https://tns-ua.com/news/spriynyattya-politsiyi-ta-otsinka-yiyi-roboti> (дата звернення 02.07.2020)
8. Як змінилася довіра до поліції в Україні. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/395970/yak-zminyлася-dovira-do-politsiyi-v-ukrayini> (дата звернення 08.12.2017)

References

1. Malkova, T. M. (2012). *Profesiine stanovlennya osobystosti (na prikladi vyshchych navchalnykh zakladiv systemy Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy)* [Professional formation of personality (on the example of higher educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine)]: monografiya. Kyiv. (in Ukrainian)
2. Kobzin, D., Scherban, S., Koreneva, K., Chernousov, A. (2019). *Rezultati otsinki diyalnosti Natsionalnoi politsii Ukrainy za dopomogoiu opituvannya gromadskoi dumky (Natsionalnyi zvit za 2018 rik)* [Results of evaluation of the activities of the National Police of Ukraine through public opinion poll (National Report for 2018)]. Retrieved from <http://khpg.org/files/doc/1552290402.pdf> (in Ukrainian)
3. TSN. (2017). *Riven doviry ukrainsiv do patrolnoi politsii* [Level of Ukrainian trusts to Patrol Police]. Retrieved from <https://tsn.ua/politika/riven-doviri-do-patruлноyi-politsiyi-vpav-na-20-avakov-887523.html> (in Ukrainian)
4. Strizhov, E. Ju. (2007) *Metodologicheskie problemy mentaliteta kak lichnostnoj osnovy нравstvennoj nadezhnosti lichnosti* [Methodological problems of mentality as the personal basis of moral reliability of personality]. *Vestnik TGU. Gumanitarnye nauki. Psihologiya. TSU Bulletin. Humanitarian sciences. Psychology*. Vol. 7 (51). 287–295. (in Russian)
5. Timoshuk, I. G. (2009) *Semantika ponyatija otvetstvennost' v diskursah po psihoanalizu i klient-tsentrirrovannoy psihoterapii* [Semantics completion in discourses in psychoanalysis and client-centrifed psychotherapy]. *Aktualni problemy praktychnoi psihologii. Zbirnyk naukovikh prats. Chastyna 2. Actual problems of practical psychology. Collection of scientific works. Part 2. Kherson : PP Vishemirskiy V. S.* (in Russian)

6. Tokman, A. A. (2011). Pedagogichni zasady formuvannya moralnykh yakosti kursantiv navchalnykh zakladiv MVS Ukrainy : dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.07. [Pedagogical principles of formation of moral qualities of cadets of educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. *Candidate's thesis*. Kyiv. (in Ukrainian)

7. Khobta, S. (2020) Spryinyattya politsii ta otsinka yii roboty [Perception of police and assessing her work]. Retrieved from <https://tns-ua.com/news/spriynyattya-politsiyi-ta-otsinka-yiyi-roboti> (in Ukrainian)

8. Serov, I. (2017). Yak zminylasya dovira do politsii v Ukraini [How has confidence in police in Ukraine changed]. Retrieved from <https://news.finance.ua/ua/news/-/395970/yak-zminylasya-dovira-do-politsiyi-v-ukrayini> (in Ukrainian)

Резюме

Маравская Е. И. ведущий специалист института последипломного образования, Харьковский национальный университет внутренних дел
Ларионов С. А. кандидат психологических наук, доцент, начальник кафедры психологии и педагогики, Национальная академия Национальной гвардии Украины

ТИПОЛОГИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-НОРМАТИВНОГО ПОВЕДЕНИЯ БУДУЩИХ ОФИЦЕРОВ НАЦИОНАЛЬНОЙ ПОЛИЦИИ УКРАИНЫ

В статье обоснована актуальность темы исследования, представлены результаты эмпирического исследования особенностей профессионально-нормативного поведения будущих офицеров Национальной полиции Украины, проведенного в Харьковском национальном университете внутренних дел. Представлена и содержательно описана типология профессионально-нормативного поведения будущих офицеров Национальной полиции Украины. Предоставлена психологическая характеристика курсантов с различными типами профессионально-нормативного поведения.

Ключевые слова: курсант; профессиональные убеждения; профессионально-нравственная сфера; профессиональная ответственность; профессионально-нормативное поведение; учреждение высшего образования МВД Украины.

Summary

Maravska K. I. a leading specialist in the Institute of Postgraduate Education, Kharkiv National University of Internal Affairs
Larionov S. O. candidate of psychological sciences, associate professor, head of the department of psychology and pedagogy, National Academy of National Guard of Ukraine

TYPOLOGY OF THE PROFESSIONAL AND RULES-BASED BEHAVIOR OF FUTURE OFFICERS OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE

Introduction.

The relevance of the study is determined by a gradual decrease in the level of public confidence in the police. The main reasons are the lack of effective personnel, the lack of real changes on the ground, ineffective activities and conflicts of law enforcement agencies. It is shown that the population considers the main problems of the National Police are: unprofessionalism; corruption (extortion, bribery); inaction; reluctance to protect the "common" person; rudeness, blackness; low level of personnel culture. Together, this leads to the problem of the development of the professional and rules-based behavior of future officers of the National Police of Ukraine from the very beginning of their professional formation – training in higher education institutions with specific training conditions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

Purpose.

The purpose of the article is to present the results of the original empirical study, in the course of which a typology of the professional and rules-based behavior of future officers of the National Police of Ukraine was revealed and comprehensively described.

Methods.

An empirical study of the features of the professional and rules-based behavior of future officers of the National Police of Ukraine was carried out during 2016-2020. The empirical base of the study was Kharkiv National University of Internal Affairs. For meaningful filling of types of the professional and rules-based behavior, a set of psychodiagnostic methods was used: "Personal questionnaire of moral and legal reliability of the person" (E. Yu. Strizhov); questionnaire "Moral personality profile" (A. A. Tokman); diagnostic questionnaire for the level of moral and ethical responsibility of the individual – DUMEOLP (I. G. Tymoshchuk); questionnaire "Scales" (T. M. Malkova).

Originality.

The article presents the results of an empirical study of the features of the professional and rules-based behavior of future officers of the National Police of Ukraine. In the course of an empirical study, a checklist

has been developed, which includes 27 requirements for the professional and rules-based behavior of cadets of a higher education institution of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, determined by departmental regulatory documents and internal regulations of a higher education institution. The checklist was evaluated by the researchers according to the criteria of rules-based behavior: cognitive (degree of understanding of the requirement), emotional-value (consent to the requirement, its acceptance), behavioral (fulfillment of the requirement). As a result, data matrices were obtained that made it possible to determine the level of formation of the professional and rules-based behavior of the researchers (high, medium, low). In the future, hierarchical cluster analysis of data was carried out, which made it possible to identify the groups (types) of the studied. The article presents a typology of the professional and rules-based behavior of future officers of the National Police of Ukraine. Psychological characteristics of cadets with different types of the professional and rules-based behavior are provided. The results given may be the basis for improving the vocational and psychological selection of future police officers, psychological support of the educational process in higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

Conclusion.

According to the results of the study, five types of the professional and rules-based behavior of cadets of the higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine were identified: optimal, optimal and high-level accounting of moral standards in their behavior, satisfactory, neutral, unsatisfactory. The provided characteristics of the types include: a description of the criteria for the professional and rules-based behavior; indicators of moral and legal reliability; moral and ethical responsibility; indicators of moral qualities of the individual; peculiarities of ideas about future professional activity.

Keywords: *cadet; professional convictions; vocational and moral sphere; professional responsibility; professional and rules-based behavior; institution of higher education of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.*

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Received/Поступила: 29.03. 21.